

Fornleifar á Sandvíkur- og Viðvíkurheiðum, N-Múlasýslu.

- Forkönnun vegna áforma um vindorkuframkvæmdir

ADOLF FRÍÐRIKSSON
FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS
FS1067-25301
REYKJAVÍK
2025

© 2025

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS SES

BRÆÐRABORGARSTÍG 9

101 REYKJAVÍK

SÍMI: +354-5511033

NETFANG: FSI@FORNLEIF.IS

HEIMASÍÐA: WWW.FORNLEIF.IS

Kápumynd: Fornleifar í Viðvík (Loftmyndir ehf ©, 2017)

Samantekt

Sumarið 2025 var gerð var úttekt á fornleifum á Viðvíkur- og Sandvíkurheiðum vegna matsáætlunar fyrir áform um vindorkuver.

- Úttektarsvæðið nær til Viðvíkur, Strandhafnar og Purkugerðis.
- Að lokinni athugun á fyrirliggjandi heimildum og forkönnun á vettvangi hefur komið í ljós að á þessum jörðum eru a.m.k. 100 fornleifar.
- Um helmingur minjanna er utan skilgreindra marka áhrifasvæðis fyrirhugaðra framkvæmda.
- A.m.k.6 fornleifar eru innan fyrirhugaðra framkvæmdasvæða efst á heiðunum.
- Líklegt er að fleiri minjar komi í ljós við fornleifaskráningu á vettvangi.

Efnisorð: Forkönnun, fornleifar, Sandvíkurheiði, Viðvíkurheiði, vindorkuver

English Summary

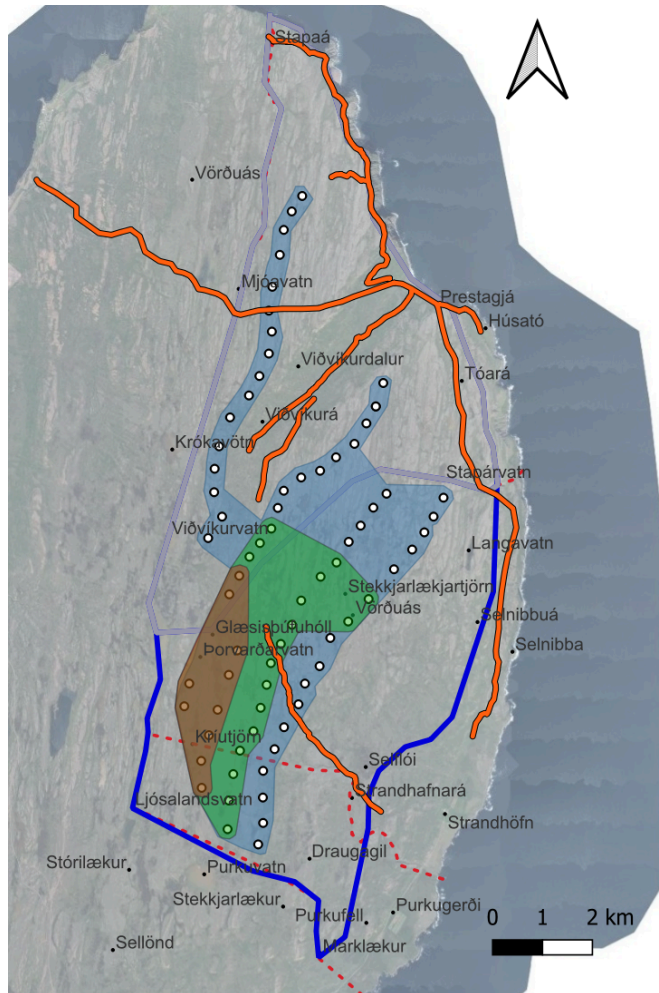
In the Summer 2025, in preparation for a wind farm environmental impact study of cultural remains, a preliminary survey of archaeological remains was made for Viðvíkurheiði and Sandvíkurheiði.

- The survey area included the farms of Viðvík, Strandhöfn and Purkugerði.
- In total 100 sites have been recorded for these three farms.
- Ca. 50% of these sites lie outside the demarcated research area.
- At least 6 sites are located within the planned construction areas.
- Additional sites may be found during a full survey.

Keywords: Preliminary Survey, Archaeological Remains, Sandvíkurheiði, Viðvíkurheiði, Wind Farm

Efni

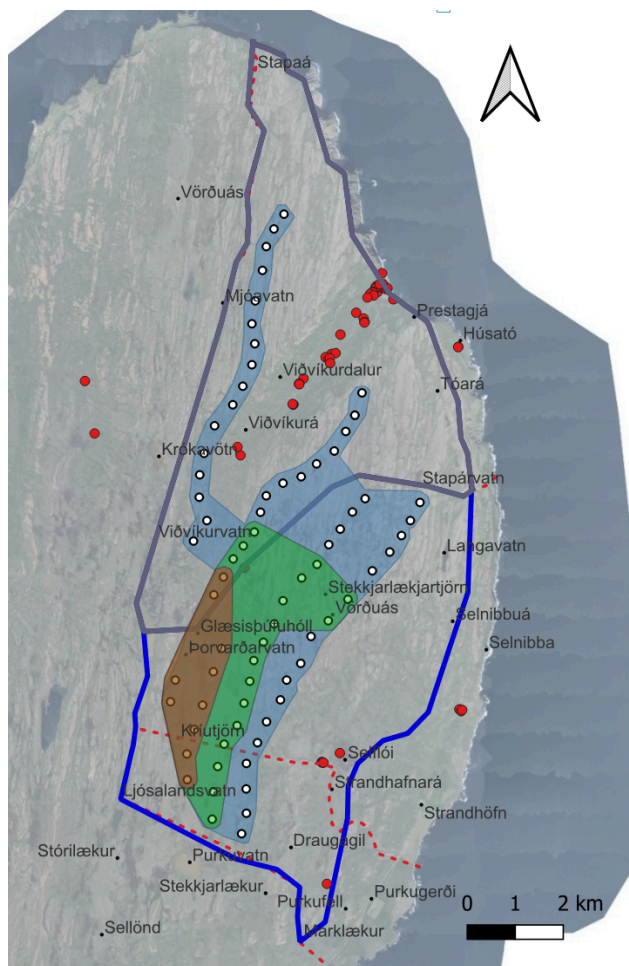
Samantekt	3
English Summary	3
Inngangur	5
Könnunarsvæði	6
Viðvíkurheiði	8
Sandvíkurheiði	9
Niðurstöður	10
Heimildir	12
Drög að fornleifaskrá Viðvíkur, Strandhafnar og Purkugerðis	13

Mynd 2. Kortið sýnir mörk rannsóknasvæða. Fornar leiðir eru merktar með rauðu.
(Myndagrunnur: Loftmyndir ehf ©)

Könnunarsvæði

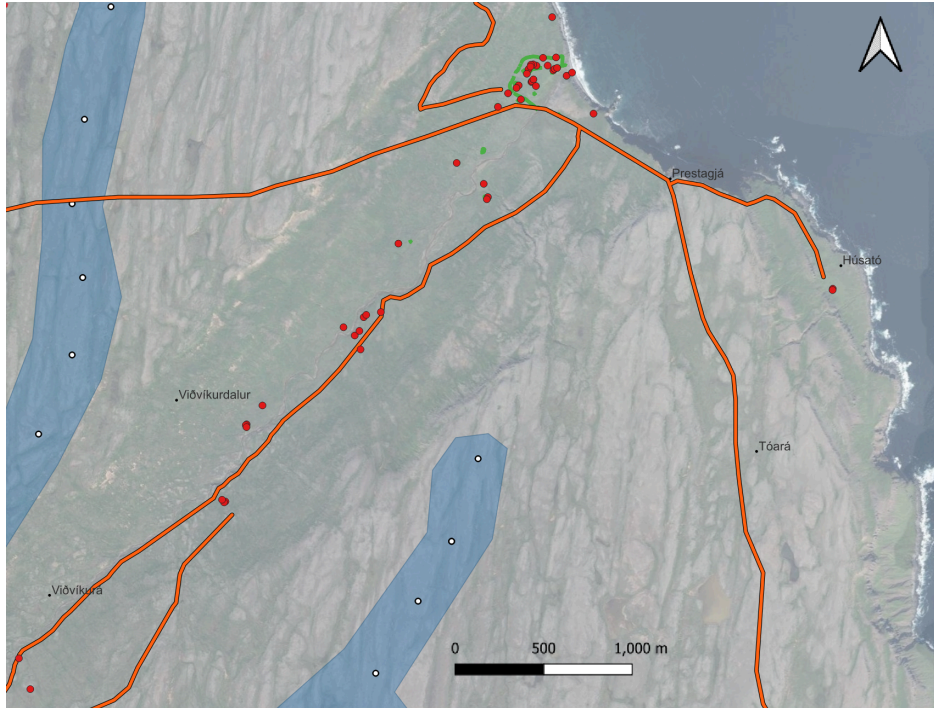
Svæðið sem forkönnunin nær til er tæplega 8000 hektarar að flatarmáli og er skipt í tvo hluta, þ.e. nyrðri hlutinn, sá sem er innan Langanesbyggðar er nefndur Viðvíkurheiði, en nær yfir alla jörðina Viðvík, að frátalinni strandlengjunni að hluta. Nyrst nær svæðið á Digranesi frá Róðrarstapa á merkjum, upp Stapaá, upp Álftavatnsdal, um Álftavatn, austan með Krókavötnum, langs eftir Viðvíkurvatni, suður að miðju Hólmavatni og þaðan til norðausturs um Sauðárbotna og Urðir og loks með Stapaá til austurs að sjó. Eru suðurmörkin jafnframt landamerki og sveitarfélagamörk. Sunnan þeirra er Sandvíkurheiði og nær til efri hluta jarðanna Strandhafnar og Þurkugerðis í Vopnafjarðarhreppi. Liggur það svæði frá Stapaánni, til vesturs yfir heiðarnar að Hólmavatni og þaðan suður að Ljósavatni, og fylgir landamerkjum Ljósavats og Þurkugerðis niður af heiðinni og suður fyrir Skollafell. Austurmörkin liggja Frá Skollafelli til norðurs að Stapaá, þ.e.a.s. fyrir ofan byggðina þar og nær rannsóknin því ekki til fornleifa í og við bæina í Strandhöfn og Þurkugerði.

Mynd 3. Dreifing fornleifa, merktar með rauðu (myndagrunnur: Loftmyndir ehf ©).

Í frumgerð að hönnun og skipulagi vegna fyrirhugaðra framkvæmda eru tilgreindir þrír reitir, svæði 1, 2 og 3 þar sem ráðgert er að vindorkuver muni rísa. Eru þau talsvert umfangsminni en heildarsvæðin.

Svæði 1 er um 380 ha. og liggur að mestu innan Sandvíkurheiðar, austan við Vatnahrygg hjá Hólmavatni, nær norður fyrir Þorvarðarvatn og suður fyrir Krútjörn. Svæði 2 er rúmlega 1000 ha (svæði 1 meðtalið) og nær frá svæði 1 og langleiðina norður að Sauðárvatni, þaðan til suðausturs að Stekkjarlækjartjörn og Vörðuási og suður að merkjum móts við Purkuvatn. Svæði 3 er stærst, um 2300 ha (svæði 1 og 2 meðtalin) og nær til heiðanna beggja vegna Viðvíkurdals. Það liggur norðan við merkin hjá Purkuvatni, móts við Draugagil og þaðan til NNA að Stapárvatni. Auk þessa eru tveir ranar. Nær annar út á Miðmundafellið upp af Auðunnará, en hinn liggur suður fyrir Viðvíkurdalsbotninn yfir á Þverfellið og þaðan til norðurs um Hvanntóarhrygg að Norðurgrasdal á Digranesi vestan við Viðvík. Verður nú fjallað um fornleifar á hvoru rannsóknasvæði um sig.

Mynd 4. Viðvíkurdalur. Fornleifar og fornar leiðir (myndagrunnur: Loftmyndir ehf ©).

Viðvíkurheiði

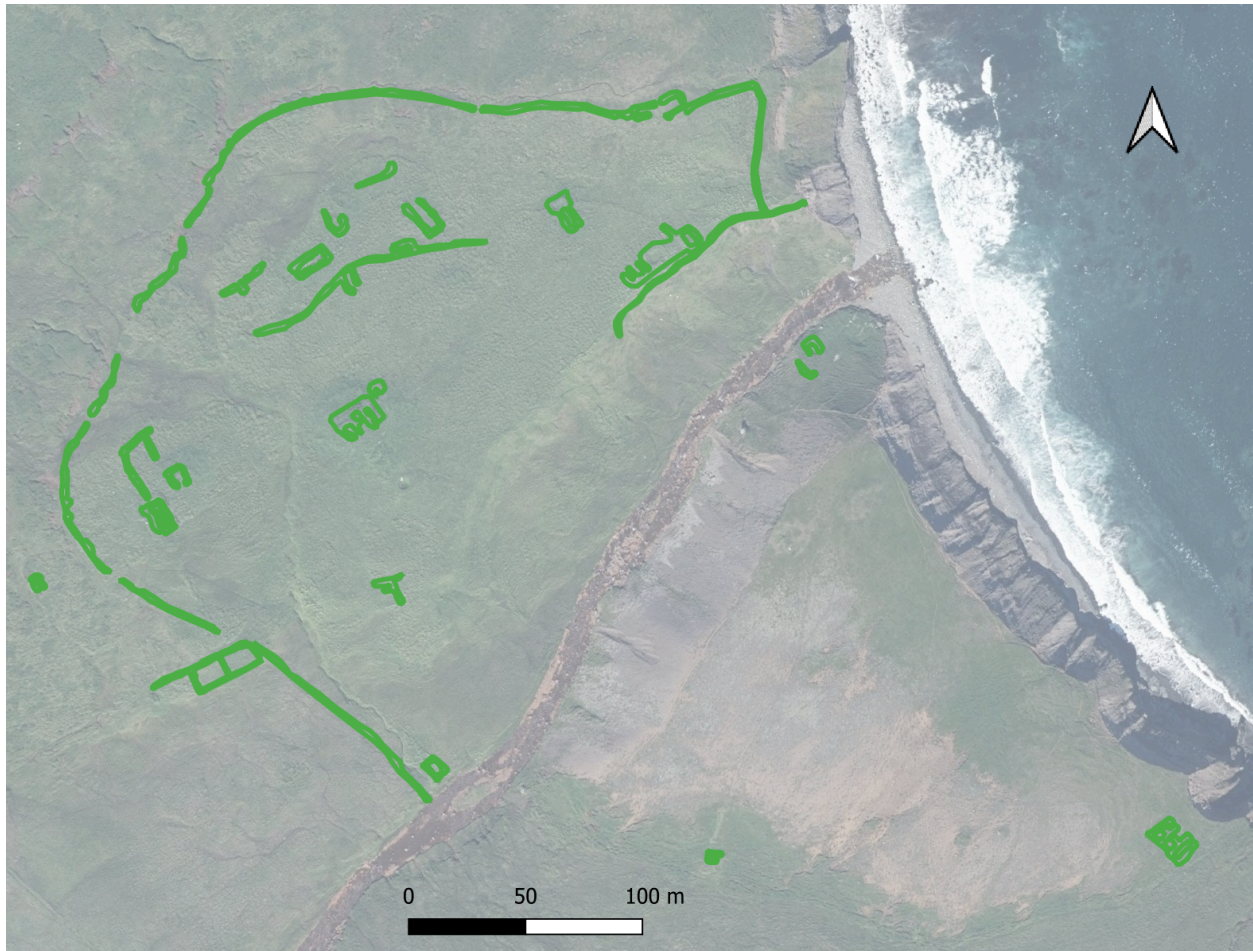
Rannsóknarsvæðið sem nefnt er Viðvíkurheiði nær frá landamerkjum Viðvíkur móts við Strandhöfn að sunnanverðu, og merkjum móti Steintúnum vestan og norðan og að sjó. Kunnugt er um a.m.k. 46 fornleifar á svæðinu.

Viðvíkurheiðarreiturinn nær til svæða 1, 2 og 3 að nokkru leyti. Ekki er kunnugt um fornleifar á svæðum 1 og 2 Viðvíkurmegin. Á svæði 3 eru gamlar leiðir og teljast þær til fornleifa. Er önnur

aðalleiðin frá Viðvík vestur að Höfn við Bakkafjörð. Liggur svæði 3 þvert á leiðina. Hin leiðin liggur uppúr Viðvíkurdal til suðurs. Á rananum (svæði 3) sem liggur norður með Miðmundafelli eru tvær vörður, en ekki er vitað um aðrar minjar. Fornleifarnar eru langflestar utan svæða 1-3, þ.e.a.s. niður í Viðvíkurdal. Í dalnum eru flestar minjarnar í og við tún Viðvíkur og niður við sjóinn. Innar í dalnum eru nokkrar rústabyrpingar og stöku tóftir, auk mógrafa og garðlaga. Innan við Viðvík stóð annar bær, Auðunnarstaðir. Þar eru tóftir og garðlög og sagnir um að hann hafi verið reistur á eldri minjum.

Mynd 5. Auðunnarstaðir. Bæjarstæðið er sunnan megin Viðvíkurár (myndagrunnur: Loftmyndir ehf ©)

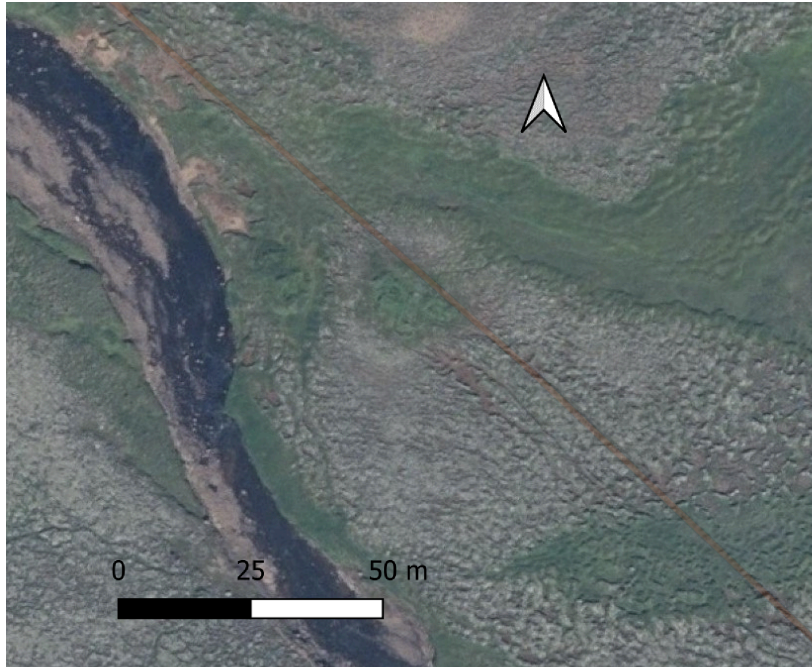
Mynd 6. Viðvík. Í og við tún Viðvíkur er mjög heilleg þyrping af tóftum og garðlögum (myndagrunnur: Loftmyndir ehf ©).

Sandvíkurheiði

Rannsóknarsvæðið sem nefnt er Sandvíkurheiði samsvarar heiðarlöndum ofan við byggð í landi Strandhafnar og Purkugerðis. Er það að mestu ofan við 100 m yfir sjó. Landið þar sem gert er ráð fyrir vindmyllum liggur enn ofar, eða yfir 200 m hæð. Innan þess er meginhluti svæða 1, 2 og 3.

Flestar fornleifar í landi Strandhafnar og Purkugerðis eru niður á láglendinu, við bæina og ströndina, þ.e. utan rannsóknarsvæðis. Ofan við láglendið er kunnugt um a.m.k. 10 minjastaði.

Í landi Purkugerðis, þar sem rannsóknarsvæðið gengur í totu lengst til suðurs, nærri Purkufelli, er Stekkjarklettur og við hann er stekkjartóft.

Mynd 7. Seltóftir (fyrir miðri mynd) og reiðleið í Selflóa við Strandhafnará (myndagrunnur: Loftmyndir ehf ©).

Í landi Strandhafnar er svæði um 1800 m NV við bæ, sem nefnist Selflóí, austan við Strandhafnará. Er hann rétt innan við mörk rannsóknarsvæðis. Þar við ána eru a.m.k. 5 tóftir, og í flóanum er garðlag.

Víkjum þá að fyrirhuguðum framkvæmdasvæðum efst á heiðinni. Ekki er kunnugt um fornleifar á efsta svæðinu (svæði 1), en ekki kæmi á óvart að finna þar vörður eða slóðir við nánari athugun. Á svæði 2 eru a.m.k. 2 fornleifar. Varða stendur þar sem heita Sauðárbotnar og á landamerkjum milli Viðvíkur og Strandhafnar. Auk þess er er forn leið sem liggur frá Strandhöfn til norðvesturs. Austast á svæði 2 er Vörðuás og líklegt að þar standi enn varða eða vörður. Ekki er kunnugt um minjar á svæði 3 Sandvíkurheiðarmegin, aðrar en gömlu leiðina frá Strandhöfn til norðvesturs.

Niðurstöður

Heimildarannsókn á byggðasögu svæðisins og fornleifum ásamt vettvangsathugunum hefur leitt í ljós að á þeim bújörðum og heiðum innan og nærri rannsóknarsvæðunum eru þekktar a.m.k. 100 fornleifar. Er hér um að ræða búsetuminjar frá Strandhöfn, Purkugerði, Viðvík og Auðunnarstöðum og mynda þær menningarsögulega heild. Um helmingur minja sem tilheyra þessum jörðum er utan skilgreindra marka áhrifasvæðis fyrirhugaðra framkvæmda.

A.m.k. 46 staðir eru innan rannsóknarsvæðisins Viðvíkurheiði. Þar af eru 4 staðir innan fyrirhugaðra framkvæmdasvæða 1,2, og 3.

Á Sandvíkurheiði eru a.m.k. 10 staðir. Þar af eru 2 innan fyrirhugaðra framkvæmdasvæða.

Alls er kunnugt um 6 fornleifar á fyrirhuguðum framkvæmdasvæðum. Eru það vörður og fornar leiðir. Kemur það ekki á óvart, dæmigerðar heiðaminjar, enda liggja þessi svæði talsvert ofan við byggðina.

Þær 56 minjar sem þekktar eru innan rannsóknarsvæða en utan framkvæmdasvæða eru fjölskrúðugar. Þar eru m.a. bæjartóftir, útihús, naust, sel, beitarhús og stekkir. Rétt er að geta þess að Viðvíkurdalur er í raun merkilegt minjasvæði, því þar hafa engar framkvæmdir verið frá því bærinn í Viðvík var yfirgefinn á fyrri hluta 20. aldar. Viðvíkurdalurinn er í heild sinni eyðibbyggð og myndar ágæta minjaheild, frá sjávarsíðu og upp til fjalla.

Verði ráðist í fornleifaskráningu á vettvangi er líklegt að finnast fleiri staðir, þá einkum á láglendinu, fremur en efst á heiðum.

Heimildir

Óprentaðar heimildir

Árnastofnun, örnefnasafn:

Ö-Viðvík: Örnefni Viðvíkur. Þórarinn Magnússon skráði.

Ö-Purkugerði, Jakob Einarsson, Jósef Guðjónsson skráðu.

Ö-Strandhöfn, Guttormur Þorsteinsson skráði.

Þjóðskjalasafn Íslands:

Purkugerði, Túnakort 1920

Strandhöfn, Túnakort 1920

Viðvík, Túnakort 1920

Prentaðar heimildir

DI: Diplomatarium Islandicum eða Íslenskt fornbréfasafn. I-XV. Kaupmannahöfn/Reykjavík, 1857-1972.

JJ: Johnsen, J: Jarðatal á Íslandi. Kaupmannahöfn, 1847.

Sigfús Sigfússon. Íslenskar þjóðsögur og sagnir. IV bindi. Óskar Halldórsson bjó til prentunar. Þjóðsaga, Reykjavík 1982.

SJM I: Ármann Halldórsson (ritstjóri). Sveitir og jarðir í Múlapingi. Strönd, Vopnafjörður, Jökulsárhlið, Jökuldalur, Hróarstunga, Fell. I bindi. Búnaðarsamband Austurlands, [án útgáfustaðar] 1974.

SSM: Múlasýslur. Sýslu og sóknarlýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839-1874. Reykjavík, Sögufélag og Örnefnastofnun Íslands 2000.

Drög að fornleifaskrá Viðvíkur, Strandhafnar og Purkugerðis

NM-019 Viðvík

1847: Jarðardýrleiki 12 hdr. Árið 1760 var hjáleigan Rauðubjörg talin til Viðvíkur en 1804 með Höfn. JJ, 350. Viðvíkur er getið í rekaskrá Skálholtsstaðar frá því um 1270 vegna hvalreka: "Halfann hvalreka fyrir víðvík fyrir nordan víðvíkur aa." DI II, 71. Viðvík var eign Hofskirkju í Vopnafirði fyrrum en 3.6.1887 var hún lögð til Skeggjastaðakirkju. Varð svo bændaeign 1916. SJM I, 50. Viðvík fór í eyði 1936.

Túnakort [í kringum 1920]: Tún 4,4 ha., garðar 581 m². "Viðvík er einhver landmesta og erfiðasta jörð hreppsins. Engjar voru miklar og grasgefnar bæði á mýrum og harðvelli, greiðfærar og tún ágæt." Miklir hamrar eru í sjó fram og inn þeim ganga dalir, Viðvíkurdalur og Grasdalir tveir. Hlunnindi voru af reka, sem þó var torsóttur. Jörðin var afskekkt og nokkuð snjóþungt. SJM I, 50. 1841: "Þessi jörð er bæði vegna brattlendis í dal þessum og víðar undirorpin jarðföllum og áburði af grjóti og leir í leysingum og stórrigningum og líka af miklum uppblæstri í veðrum og næðingum..."SSM, 32. Hlunnindi: Reki og útræði.

NM-019:001 Viðvík

bæjarhóll

"Viðvíkurbær er úti undir sjó í Viðvík eða Viðvíkurdal..."SJM I. "Allstór torfbær, alþiljaður, byggður úr rekaviði að mestu..."[Fasteignamat 1918:] Timburhús 6,28x3,77 m portbyggt, alþiljað, með járnþaki. Portb. baðstofa, þiljuð uppi 6,91x3,14 m."SJM I

Heimildir: Túnakort; SJM I, 50, 51

NM-019:002 Auðunarstaðir

býli

"Auðunarstaðir voru afbýli frá Viðvík og bærinn um 1 km ssv. frá Viðvíkurbæ handan ár."SJM. "...Auðunnarstaðaa, sem kemur eftir Auðunnarstaðadal...Auðunnarstaðir eru niðri á láglandinu í dalnum skammt innan við ána.", segir í örnefnaskrá. "Býlisins er ekki getið í jarðabókum, og fara af því engar gamlar sögur nema munnmæli, sem herma að það sé fornbyli og væri sérstök jörð fyrr á öldum. Þar hefur verið slitrótt byggð á þessari öld og ekki síðan 1930...Allstór torfbær, alþiljaður, byggður úr rekaviði að mestu, en bær á Auðunarstöðum með panilþiljum." SJM I. "...byggð 1918-1930, en sagnir herma að þar hafi verið býli fyrr á öldum...", segir í örnefnaskrá. 1841, heimild um eyðijörð: "Auðunarstaðir, suður og yfir frá Viðvík."SSM. Sjá einnig þjóðsöguna um drauginn Viðvíkur-Lalla [018], öðru nafni Auðun er bjó á Auðunarstöðum í fornöld.

Heimildir: SJM I, 50, 51; Ö-Viðvík, 71, 72

NM-019:003

beitarhús

"Beitarhús voru tvenn, sín hvorum megin Viðvíkurár."SJM I. "Nokkuð inn með Viðvíkurá eru Beitarhús...", segir í örnefnaskrá. "Fénu var beitt fyrri hluta vetrar við Beitarhúsin en síðar við Miðhúsin.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: SJM I, 50; Ö-Viðvík, 72, 73

NM-019:004 Miðhús

beitarhús

"Beitarhús voru tvenn, sín hvorum megin Viðvíkurár."SJM I. "Innar á móti Beitarhúsunum fyrrnefndu handan ár eru Miðhús vioð Miðhúsalæk.", segir í örnefnaskrá. "Fénu var beitt fyrri hluta vetrar við Beitarhúsin en síðar við Miðhúsin.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: SJM I, 50; Ö-Viðvík, 72, 73

NM-019:005 Húsató beitarhús

"Norðan við Tóará er Húsató þar frammi í bjarginu. Um hana fellur Húsatóará. Þar voru beitarhús, tættur þess sjást enn.", segir í örnefnaskrá. "Þar hengdi smalin sig, en hafði grafið fé sitt í jörðu. Gekk því aftur og var kallaður Viðvíkurlalli.", segir í örnefnaskrá. "Í Viðvík er elsti draugur landsins, Viðvíkurlalli."SJM I

Heimildir: Ö-Viðvík, 71; SJM I, 50

NM-019:006 Selató örnefni

"...á merkjum á móti Strandhöfn. Þar er á, sem heitir Stapaá. Aðeins norðan við Stapaá er þar Lyngtó upp frá sjónum. Út af henni eru tveir drangar, sem heita Strákar. Næst heiman við Lyngtó er svo Selató frá brún og niður að sjó...", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 71

NM-019:007 Skálató örnefni

"...á merkjum á móti Strandhöfn. Þar er á, sem heitir Stapaá. Aðeins norðan við Stapaá er þar Lyngtó upp frá sjónum. Út af henni eru tveir drangar, sem heita Strákar. Næst heiman við Lyngtó er svo Selató [006] frá brún og niður að sjó...Þar næst norðar er Skálató og fram af henni nokkuð frá landi er Skálatóarsker. Þá næst Sandbás ...[og Prestagjá].", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 71

NM-019:008 Lending lending

Viðvíkurá rennur út í Bæjarfjöru: "Uppi í fjörunni þar ofar eru tveir klettur, sem heita Altari. Frá þeim byrjar Bæjarfjara sem nær inn að árósi. Sunnarlega í fjörunni er Krúkklettur austast í fjörunni er Lending.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 71-72

NM-019:009 Mylluholt örnefni

"Þar niður brekkuna er þá fyrst móti bænum í Miðvík Mylluholt, nokkuð vestur frá Altari [sbr. 008], aðeins neðar og austar en Skotholt, og niður við ána er þar heldur austar en móti bæ Bæjarmelur. Brú [010] var yfir ána af Hjarnmelnum.", segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Viðvík, 71-72

NM-019:010 brú

"Þar niður brekkuna er þá fyrst móti bænum í Miðvík Mylluholt [009], nokkuð vestur frá Altari [sbr. 008], aðeins neðar og austar en Skotholt, og niður við ána er þar heldur austar en móti bæ Bæjarmelur. Brú var yfir ána af Hjarnmelnum.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 71-72

NM-019:011 varða

"Miðmundarfell er stórt og mikið fell upp með Auðunnará að vestan, á því er stór varða, og í hlíðum þess nokkuð vestar er Nónvarða [012] eins og í miðjum hlíðum.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 72

NM-019:012 Nónvarða varða eyktamark

"Miðmundarfell er stórt og mikið fell upp með Auðunnará að vestan, á því er stór varða [011], og í hlíðum þess nokkuð vestar er Nónvarða eins og í miðjum hlíðum.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 72

NM-019:013 *Kvialækur* kvíar

"Innar með [Viðvíkur]ánni er holt, sem heitir Kríaholt og niður við það eða á það kemur að utan Kvialækur og að innan Stekkjarlækur, og utan við hann Stekkur [014]. Þá er komið hér niðri aðeins innar en móts við Auðunnará.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 73

NM-019:014 *Stekkur* stekkur

"Innar með [Viðvíkur]ánni er holt, sem heitir Kríaholt og niður við það eða á það kemur að utan Kvialækur [013] og að innan Stekkjarlækur, og utan við hann Stekkur. Þá er komið hér niðri aðeins innar en móts við Auðunnará.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 73

NM-019:015 *Miðaftansvarða* varða eyktamark

Upp af Bæjarfjöru, sem Viðvíkurá rennur í, er Skál. Upp af Skálinni heitir Nautapallur. Ofar er Miðbrú og Efstabrún. Inn af Efstubrún er Urðarfell, sem er móti ósnum á Auðunnará. Urðarfellin eru tvö, það Efra- hefur verið nefnt, en neðar er Neðra-Urðarfell. Þá er hér talsvert innar Miðaftansvarða.", segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Viðvík, 73

NM-019:016 sel

Nánari staðsetningu vantar. 1841, heimild um selstöðu: "í Viðvík eitt þar fram í dalsbotninum. Enginn af þessum seljum er nú notuð og ei vita menn hvenær eða af hvörri sök þau hafa verið niður lögð." SSM

Heimildir: SSM, 32

NM-019:017 heimild um verbúð

Nánari staðsetningu vantar. 1841: "Alls engar fornleifar er hér að finna nema ef telja skyldi fornar sjómannaskálatóttir sem eru einkum hér á Skeggjastöðum, í Höfn og í Viðvík." SSM.

Heimildir: SSM, 36.

NM-019:018 þjóðsaga

Viðvíkur-Lalli úr þjóðsagnasafni Sigfúsar Sigfússonar: "Austasti bær í nyrsta hrepp Norður-Múlasýslu heitir nú á dögum Viðvík en sveitin Vopnafjarðarströnd. Í fornöld var bærinn annars staðar og hét sá Auðun er fyrstur byggði hann og bærinn þá eftir honum Auðunarstaðir. Þá var Brodd-Helgi í Vopnafirði höfðingi og yfiringangsmáður. Með þeim Auðunni var óvinátta og var hann Helga all-erfiður viðfangs uns Helgi fór að heiman með 15 manns til þess að taka Auðun af lífi. Skyldi hann eftir 5 menn á leiðinni á njósn og þar næst aðra 5 nær; með þá þriðju 5 fór hann heim á bæinn og tók Auðun í rúmi sínu og lét leiða hann út og drepa. Í þeirri andránni komu varðmennirnir er fjær voru og sögðu menn þá allmarga á leið komna til liðs við Auðun því fór margra manna lægju út heiði þangað á leið og myndu það Vopnfirðingar. Brodd-Helgi flýði þá suður í brekkur og leyndist þar í skógi um daginn því þar voru komnir margir menn til hjálpar Auðuni en um nóttina fóru þeir heim. Eftir þetta gekk Auðun aftur og gerðist umfangsmikill. Drap hann menn og gripi og eyddi svo bæ sinn svo þar hafa síðan verið tætturnar tómar sem enn sér merki til.

Síðar færði dragur þessi sig heim í Viðvík eftir að bærinn var reistur þar. En tættur forna bæjarins heita enn Auðunarstaðir, þar er og Auðunardalur. Draugur þessi sást jafnan á ferð og var svo búinn að hann var á sauðmórauðum stuttbuxum og samlitri treyju með kollhúfu á höfði og staf í hendi. Hann var kallaður Viðvíkur-Lalli og var frægur á sinni tíð. Brodd-Helgi hafði lagt land Auðunar til Hofa en illa notaðist það fyrir yfirgangi Lalla. Síðar var Viðvík lögð undir kirkjuna á Hofi og er svo enn. Viðvíkur-Lalli er óefað elsti draugur á Íslandi. Nærri þúsund ára og er því farinn að láta sig til stórræðanna sökum langs erils en þó er hann sagður enn á ferli og fylgir öllum þeim er í Viðvík eru og þaðan ferðast eitthvað. En til uppbótar er það að í fyrri tíð, eigi alls fyrir löngu, eignuðust Viðvíkingar annan draug og heitir sá einnig Viðvíkur-Lalli, líklega eftir hinum sem lesa má hér í safninu." Viðvíkur-Lalli í Gráskinnu hinni meiri: "Kenndur við austasta bæ á Langanesströndum. Um uppruna hans fer tvennum sögum. Önnur var sú, að hann væri svipur eftir sjórekið lík, en hin, að fundizt hefðu peningar í jörð og þeim hefði hann fylgt. Lalli var meinleysisdraugur...

Heimildir: SS: Sigfús Sigfússon. Íslenskar þjóðsögur og sagnir II, 351-352; Gráskinna hin meiri II, 37

NM-019:019 mógrafir

"...sæmileg svarðartekja."SJM I

Heimildir: SJM I, 50

NM-020 Strandhöfn

NM-020:001 *Strandhöfn* bæjarhóll

Bæjarhóllinn á Strandhöfn er um 700 m norðan við núverandi íbúðarhús á jörðinni, í beina stefnu. Gamlar reiðgötur voru vestan við bæinn út að Viðvík sem lágu síðan þaðan og til norðurs. Bæjarstæðið á túnakorti frá 1920 virðist hafa verið í túninu miðju. Svæðið er nú bithagi fyrir kindur.

Hóllinn er nú mjög þýfður, bæði stór og smáþýfður. Hann er nefndur Strandhöfn. Telur Guðjón Jósefsson heimildamaður að á tímabili hafi verið búið á báðum stöðum, þ.e. á gamla bæjarstæðinu og því nýja. Bæjarhóllinn er stór og sker sig úr landslaginu vegna þess hversu ólík gróðursamsetning er á honum og er gróðurinn þéttari og mosakenndari en annars staðar. Hann er um 37 x 16 m stórt og um 1 m á hæð. Sennilega hefur bærinn snúið í suður eða suðaustur eins og seinni bærinn.

Heimildir: Túnakort 1920

NM-020:002 bænhús

Ekki er lengur vitað hvar bænhúsið á Strandarhöfn stóð og ekki vita menn til að komið hafi verið niður á mannabein eða annað slíkt sem gæti gefið vísbendingu um staðsetningu þess.

NM-020:003 bæjarstæði

Þegar bærinn var fluttur af elsta bæjarstæðinu 001 var hann færður í um 700 m til suðurs. Þar var byggt hús sem var fast norðan við núverandi íbúðarhús. Þegar nýja íbúðarhúsið var byggt voru svo gerð útihús á eldra bæjarstæðinu, því sem hér er skráð. Strandhöfn er síðasti bærinn sem stendur við veg 913.

Þar sem bæjarstæðið var áður eru nú útihús og geymslur. Ekki sést til gömlu bygginganna en en mynd er til af gamla bænum á þessum stað og á henni má sjá að hann sneri í suðaustur. Bæjarstæðið er 16 x 12 m stórt.

NM-020:004 legstaður

Samkvæmt Guðjóni Jósefssyni var leiði norðaustan við núverandi íbúðarhús, í um 740 m fjarlægð frá því og í um 660 m fjarlægð frá gamla bæjarhólnum 001.

Rétt fyrir ofan fjöru þar sem talsverðir klettadrangar eru. Leiðið hefur hugsanlega verið grafið í tóft af útihúsi. Fjöl var reist upp af leiðinu og á hana rist. Er hún farin að láta verulega á sjá. Engin sögn er um bænhús hér en örnefnið Krossstapi er nærri en bendir á legu í landinu fremur en það tengist leiðinu. Samkvæmt Guðjóni í átti ártal að standa á fjölinni, líklega 189? en erfitt er nú orðið að lesa á hana. Leiðið er 2.3 x 1 m að stærð.

NM-020:005 kálgarður

Á túnakorti frá 1920 er kálgarður merktur um 70 m norðaustan við bæ 001.

Heimildir: Túnakort 1920

NM-020:006 kálgarður

Á túnakorti frá 1920 er kálgarður merktur um 90 m austan við bæ 001.

Heimildir: Túnakort 1920

NM-020:007 *Fremra Kerlingarspor* þjóðsaga

"Ytra- og Fremra Kerlingarspor eru fjörur, ertaka við af Sauðárkról og draga nafn af klettum, sem Purka gamla á að hafa stigið á milli einhvern tíma. Hefur hún verið stór, því að um 300m eru á milli sporanna," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 2

NM-020:008 *Stekkjarlækur* stekkur

"Stekkjarlækur, innan við strokklappirnar," segir í örnefnaskrá. Gæti verið sá sami og stekkjarlækur "sem rennur áleiðis til sjávar utan við Lyngbrekkurnar," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 2, 4

NM-020:009 *Selvogur* sel

"Selvogur innan við Stekkjarlæk," segir í örnefnaskrá (sunnan við Stekkjarlæk NM-020:008).

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 3

NM-020:010 *Lendingarvogur* lending

"Lendingarvogur sunnan við Selvog," segir í örnefnaskrá (sunnan við Stekkjarlæk NM-020:008).

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 3

NM-020:011 *Miðaftansvarða* eyktamark

"Eyktamark í hálsbrúninni upp af Háahalli, sem kemur út frá Nónhól," stendur í örnefnaskrá.

"Innar í brúnni er fremri varða."

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 3

NM-020:012 *Kvíaklettur* kvíar

"Kvíaklettur er niður af Öldunni utan við túnið," stendur í örnefnaskrá. Aldan er heiti á bungu austur af Bæjardal, (sem er mýrdrag upp frá túninu).

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 3

NM-020:013 bústaður

Grashóll með tóftarbrotum í lágmyunum bæjarmegin við Stekkjarlækin. "Mun bærin fyrst hafa verið þar," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 4

NM-020:014 sel

"Selmýri, Selklettar (ofan við Selbalan), Selbali og Selhús. (Tungulækur rennur utan við Selhæðina í Sauðá, er áður var nefnd)," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 5

NM-020:015 Stekkjarlækur stekkur

"Stekkjarlækjartjörn norðan við strýtumyndaðan grashól. Úr læknum kemur Stekkjarlækur," stendur í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 6

NM-020:016 Veghóll leið

"Veghóll syðst í melhóli á götuslóðum yfir heiðinna, (er Glæsispúfuhóll norður af honum, Helguhólar vestan undir "þeim",)" segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 7

NM-020:017 Grunnglökkvar lending

"Grunnglökkvar; lending sem ber í foss í stekkjarlæk í Neðstahalli," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 7

NM-020:018 d sjóbúð

"Grunnglökkvar; Sjóhús við lendinguna [NM-020:019]. " segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 7

NM-020:029 Tvívörður landamerki

"Tvívörður heita yzt á Sauðárbotnahrygg, skammt innan við merki Strandhafnar og Víðivíkur," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 6

NM-020:019 Purkugerði

NM-020:019 Purkugerði heimild bústaður

"Purkugarður er hjáleigja undan Strandarhöfn og liggur í framhaldi af þeirri jörð inn með Vopnarfjarðarflóa," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 1

NM-020:020 heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1920 er kálgarður merktur við suðausturhorn bæjarins Kálgarður liggur við horn bæjarins [021].

Heimildir: Túnakort 1920

NM-020:021 Purkuskáli verbúð

"Gamlar vertættur, innan við krosslagaðan stapa," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 1

NM-020:022 Einarsskáli tóft

"Gamalt tóftarbrot skammt utan við Marklækinn. Þar suður undir er lítill vogur. Aðgrunnt þar og stórgrýtt og engin lending nú," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 2

NM-020:023 lending

"Gamalt tóftarbrot skammt utan við Marklækinn. Þar suður undir er lítill vogur. Aðgrunnt þar og stórgrýtt og engin lending nú," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 2

NM-020:024 Stekkjarklettur stekkur

"Undir stekkjarkletti eru gamlar stekkjartættur," samkvæmt örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 2

NM-020:025 Borgarballi fjárskýli

"Borgarballi sem hverfur í flóa stendur undir Stekkjarkletti," stendur í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Purkugerði, 2

NM-020:026 Flatvegur leið

"Mýrar miklar liggja út og fram með sjónum, er bera ekkert sérstakt nafn, en milli þeirra og sjávar frá Fúlúvík og út eftir liggur Flatvegur," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 2

NM-020:027 Vörðuás landamerki

"Sauðárbotnahryggur nefnist brúnin ofan við Sauðárbotnana og innri (syðri) endi hans heitir Vörðuás," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Strandhöfn, 6

NM-020:028 Draugagil draugur

"[Svínadalsás austari] er skorinn sundur á einum stað af djúpu gili, er heitir Draugagil," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Purkugerði, 3